

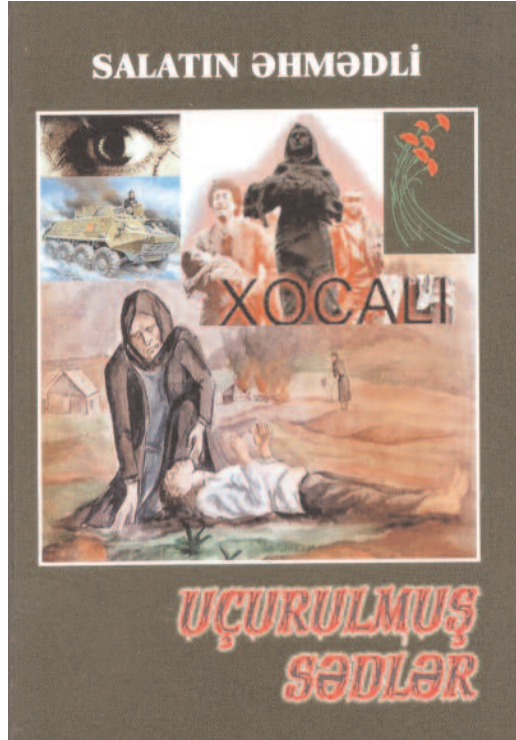
"UÇURULMUŞ SƏDLƏR"

Kitabı barəsində bir neçə söz

Elə bu günlərdə mənə təqdim olunmuş bir kitabın üz qabığı daha çox diqqətimi cəkdi. Təbii ki, bu da səbəbsiz deyil. Həmin səbəb isə təkcə mənə yox, bütövlükdə Azərbaycan əhalisinin hər bir üzvünə aid idi. Söhbət Xocalıdan, böyük bir qətləmdən gəlir. Bax, artıq dünyanın da bir çox ölkələrinin tanıdığı bu qətləmi ifadə edən həmin şəkillər kitabın hər iki üz qabığında yer alıb. Digər tərəfdən, yəni başqa bir səbəb isə məhz kitabın həmin qətləmin anım gününün yaxınlaşdığı bir ərəfədə işıq üzü görməsi.

Elə buradaca vurğulamaq istəyirəm ki, Dağlıq Qarabağ hadisələrinin ilk anından atəşkəsə qədər bu proseslərin canlı şahidi olan bir vətəndaş kimi mən həmin mövzuya həm də həssaslıqla yanaşmışam və bu məsələ ilə bağlı işıq üzü görəndə istər irihəcmli, istər adi informasiyaya qədər heç nəyi diqqətdən qaçırmamağa çalışmışam. Və öz yaddaşımla sonradan oxuduqlarım arasında özümdən asılı olmadan bir müqayisə aparmışam və nəyin həqiqətə daha çox yaxın olduğunu oxucu kimi, vətəndaş kimi öz mizan-tərəzimdə çəkmişəm. Bax, bu mənada mən "Uçurulmuş sədlər" kitabının üz qabığından tutmuş onun içərisindəki təqribən 340 səhifənin hər nöqtəsində bildiyim, şahidi olduğum və yazıçı tənəyyülünün məhsulu olan məqamları necə deyirlər, gözüyumulu çeşidləyə bilərəm. Üstəlik, həm də Dağlıq Qarabağda doğulub yaşadığımdan erməni xisləti də mənə məlumdur. Ona görə də söz adamlarının bu mövzuya bəzən yanlış, bəzən kosmopolit, bəzən də beynəlmiləlçi mövqedən yanaşması, açığını deyim ki, mənə bir vətəndaş kimi razi salmır. Amma əsərin və yaxud tarixi gerçəkliyi ifadə edən materialın canında, qanında Azərbaycançılıq, Vətən sevgisi, yurd nisgili və nəhayət oxucunu səfərbər etmək əzmini, çağırışını görəndə, necə deyirlər, mən də həmin bu axına qoşuluram, mən də özüm həmin əsərdəki müsbət obrazlardan biri hesab edirəm.

Bəli, indi barəsində fikirlərimi sizinlə bölüşdüyüm əsəri tam səmimiyyətimlə bildirirəm ki, çox sürətlə oxudum. Ona görə ki, mövzu mənə gün kimi aydın idi. Və hətta mənə elə gəlirdi ki, bu əsərin süjet xəttini hardasa kimse mənə pıçıldayıb və yaddaşımda ilişib qalıbdı. Mən də yaddaşı vərəqləyib onda yadıma saldım ki, həqiqətdən də müəllifin bu romanda ifadə etdiyi mövzunun müəyyən bənzərlikləri onun digər əsərlərində də müşahidə etmişəm. Və erməni iyrəcnliklərinin cizgilərini onun digər hekayə və povestlərində də görmüşəm. Hətta öz həmmillətini, öz doğmasını öldürüb onun gü-

nəhini qonşu azərbaycanlı üzərinə atmağa çalışan erməni obrazlarını da müəllifin digər şah məhsullarında oxuyub bir növü özümün tanıdığım ermənilərlə onların müqayisəsini də aparmışam. Elə bu əsərdəki süjet xəttinin sağ və sol cinahına bir anlıq baxışı unudub əsas məqamı vurğulasaq, onda görərik ki, sovet beynəlmiləçiliyinin törəməsi olan ailələrin faciəsi burda da öz yerini alıb. Yəni erməni qızı ilə evlənmək, istər azərbaycanlı, istər udu, istər digər millətin nümayəndələrinin həyat problemlərinin müəyyən acılarını ortaya qoyur. Xüsusilə o qeyri millətin erməni xəstəliyinin daşıyıcısı olan nümayəndələri ilə bu izdivaclar baş tutanda fəlakət qaçılmaz olur. Bax, Rafiqin anasının erməni olması, üstəlik həmin erməni qadının şoviniistliyi Rafiqi ölməyə tərəf daha çox itələyirdi. Burada bir məqam da Rafiqin şərikinin də erməni olmasıdır. Süddən gələn, bu sadə şəkildə desəm, anormalıq Rafiqin ailə həyatında

da öz ifadəsini tapır. Yetimxanada böyümüş Adilə adlı bir ailəcanlı xanımla nigahda olan və iki oğlunun gözləri önündə Adiləni tez-tez aşağılayan, təhqir edən Rafiq bu qadında özünə qarşı nifrət yarada bilmir. Çünki Adilə ailənin, Vətənin nə demək olduğunu çox gözəl anlıyır. Pribaltikada yaşasalar da, ətraflarında qohum-əqrəbə olmasa da, Adilə bütünlüklə azərbaycanlıdır. Onun bir az həmdəməxəyal kimi görünən böyük oğlu Seymur, yeni Sergey kiçik oğlu Asiflə birlikdə ayrı-ayrı səmtlərə meyl etsələr də, sonda ana südü onları yenə Azərbaycana, bu torpağa xidmətə gətirib çıxarır. Ümumiyyətlə, əsər boyu erməninin iç üzünü açan kifayət qədər məqamlar oxucuya təqdim edilir. Bu məqamların hamısı da erməninin özünü öz erməni əxlaqı ilə, erməni dili ilə ifşa etməyə yönəlib. Bu da oxucunu inandırır. Çünki gördüyüm, barəsində məlumatlı olduğum erməni bəzən bəzən artıq təəssüvür etmək olmaz. Müəllif də həmin o gerçəkliyi bədii şəkildə təqdim edir.

Bu romanda hadisələr həm Pribaltikada, həm Yerevanda, həm də Dağlıq Qarabağda cərəyan edir və əsas məqsəd də silah alverçisinin işğalçıya xidməti və bu silahın mənbəyinin Rusiya olduğunu bir növü sətirtilə, sadə bir formada oxucuya həzm etdirməkdir. Başqa bir məqam əsirlikdə olan azərbaycanlıların yaşadıkları zülmə baxmayaraq, dəyanətlərinin, dözümlərinin, Vətən sevgilərinin törənməsidir. Hətta burda müəllif bir az qabağa gedərək humanistlik də edib. Azərbaycanla bağlılığı olan, Azərbaycanda yaşamış bəzi ermənilərin əsirlərə digərlərindən fərqli münasibətini insanlıq prizmasından ifadə edib. Ümumiyyətlə isə bu əsərdə mən bir oxucu kimi təkcə işğal olunmuş torpaqlarımızın deyil, bütövlükdə regionun müharibə mənzərəsini izləyə bildim. Burada ayrı-ayrı qüvvələrin, yəni sifarişçidən tutmuş icraçıya qədər, müzdlü döyüşənlərə qədər, əsirlikdə olan və üstəlik başqa bölgələrdə yaşayıb müharibəyə təsir etmək, ondan yararlanmaq imkanı olan güclərin də cizgilərini bir növü oxucu yaddaşıma həkk etdim. Və...

Kitabda oxuduğum hekayələr də mənim üçün bir növü həmin mövzunun ayrı-ayrı aspektlərinin təqdimatı idi. Xüsusilə "Yuvasız quşlar" və "Cəbhə xatirələri" bu qəbildəndi. Mən bir oxucu olaraq müəllifi, yəni Salatin Əhmədlini yeni uğuruna görə təbrik edirəm. Ancaq bir məqamı da xatırlatmaq istəyirəm ki, kitabda cüzi redaktə xətalarına yol verilib ki, yəqin müəllif bunu romanın növbəti nəşrlərində nəzərə alacaq.

Əbülfət MƏDƏTOĞLU